

نشریه علمی حسابداری مدیریت

دوره ۱۸ / شماره ۶۴ / بهار ۱۴۰۴

صفحه ۱۴۹ تا ۱۶۳

اثر نظام راهبری بر رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و فساد مالی

محمد علیزاده^۱

سید رسول معصومی^{۲*}

اسفندیار ملکیان^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۰

چکیده

کیفیت ضعیف اطلاعات حسابداری می‌تواند شرایطی را ایجاد کند که در آن پاسخگویی به سهامداران وجود نداشته باشد و مدیران بر خلاف میل ذینفعان رفتار نمایند و هرگونه سوء استفاده از دارایی‌ها پنهان گردد. استانداردهای حسابداری و حسابرسی بدنبال ایجاد اطلاعات شفاف و دقیق می‌باشند که از این طریق افرادی که دارای نفوذ و قدرت اقتصادی هستند کمتر در معرض سقوط اخلاقی و شیوه‌های ناپسند فساد قرار گیرند. هدف اصلی این پژوهش بررسی اثر نظام راهبری بر رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بود. جامعه آماری تحقیق حاضر، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ۱۲ ساله از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ بوده است. داده‌ها با بکارگیری آزمون‌های ریشه واحد، کائو و رهیافت داده‌های تابلویی پویا با استفاده از نرم‌افزار *Eviews* تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر منفی و معنی‌داری دارد. نتایج همچنین گواه اثر منفی نظام راهبری بر فساد مالی بوده و موجب تقویت اثر منفی کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی می‌شود.

کلمه‌های کلیدی: کیفیت اطلاعات حسابداری، فساد مالی، نظام راهبری

طبقه‌بندی *JEL*: L21, M11, G16

^۱ دانشجوی دکتری حسابداری، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. mohammad.alizadeh6488@gmail.com

^۲ استادیار گروه حسابداری و مدیریت، واحد جویبار، دانشگاه آزاد اسلامی، جویبار، ایران. (نویسنده مسئول) Masoumirasool@gmail.com

^۳ استاد گروه حسابداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران. e.malekian@umz.ac.ir

مقدمه

شیوه‌های اطلاعات حسابداری به عنوان یک راهبرد اطلاعاتی، ضمن این که می‌تواند به‌افزایش تعامل ارتباطی شرکت با ذینفعان کمک نماید، در عین حال می‌تواند بر مسیر آتی شرکت از نظر اتخاذ سطح بهینه سرمایه در گردش، موثر باشد. اطلاعات حسابداری همواره باید برای کمک به کاربران در تصمیم‌گیری، اطلاعات قابل اعتمادی را ارائه نمایند. تغییرات دائمی در محیط سازمانی باعث افزایش عدم اطمینان و سودمندی اطلاعات حسابداری برای تصمیم‌گیری می‌شود. (آزادی و همکاران، ۱۴۰۳) گزارش مالی بایستی در بردارنده اطلاعات مربوط، قابل اعتماد، قابل مقایسه و قابل فهم باشد (جاکوبی^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). قابل اعتماد بودن مربوط به کیفیت اطلاعات است و این اطمینان را ایجاد می‌کند که اطلاعات منطقی‌عاری از خطا و تعصب است و صادقانه هر آنچه را که انتظار می‌رود بیان کند بازگو می‌نماید. اما جانسون^۲ (۲۰۰۵) استدلالش این است که یک گزارش سالانه هرگز نمی‌تواند کاملاً عاری از تعصب باشد زیرا وضعیت اقتصادی ارائه شده در گزارش‌های سالانه به صورت مداوم تحت شرایطی که حاکی از عدم اطمینان است ارائه می‌گردد. برآوردها و فرضیات زیادی در گزارش وارد می‌گردند. اگر چه فقدان کامل تعصب قابل دستیابی نیست، اما برای اینکه این اطلاعات بتواند در تصمیم‌گیری‌ها مفید واقع گردد، داشتن سطح معینی از دقت برای اطلاعات مالی گزارش شده ضروری است (اخگر و کرمی، ۱۳۹۳). هر چه شرکت‌ها درباره ارقام موجود در گزارش‌های مالی صریح‌تر باشند میزان شفافیت نیز بیشتر خواهد بود. کیفیت گزارش مالی توسعه دادن شفافیت و انتشار گزارش سالانه باکیفیت از طریق افشای جامع و کامل می‌باشد. کیفیت گزارش‌های مالی همواره موضوع مورد علاقه هیأت‌های مدیره، سهامداران، محققین و خود حسابداران حرف‌های بوده و هست (لئو^۳ و همکاران، ۲۰۲۱). فساد مالی تأثیر نامطلوب گسترده‌ای بر ذینفعان شرکت دارد. طی دو دهه گذشته، راهکارهای زیادی برای بهبود حاکمیت شرکت

های دولتی ایالات متحده ارائه شده است، با این وجود فساد مالی هنوز چشمگیر است. یکی از متغیرهایی که بر رابطه بین اطلاعات حسابداری و فساد موثر می‌باشد؛ نظام راهبری است. نظام راهبری شرکت دربر گیرنده مجموعه روابط بین سهامداران، مدیران، حسابرسان و سایر افراد ذینفع است که متضمن برقراری نظام کنترلی به منظور رعایت حقوق سهامداران جز و اجرای صحیح مصوبات مجمع و جلوگیری از سوءاستفاده احتمالی است. هدف اصلی مکانیزم‌های نظام راهبری شرکت‌ها، شفاف‌سازی و پاسخگویی است؛ از این رو راهبری شرکتی از جمله عواملی است که برای ایفای مسئولیت پاسخگویی، با تأکید بر استقرار کمیته حسابرسی و حسابرسی داخلی، مورد توجه شرکت‌ها قرار گرفته است (دهقانی و کسبانی، ۱۳۹۷). یکی از دغدغه‌های سرمایه‌گزاران انتخاب شرکتی است که بتواند بهترین خلق ارزش برای رسیدن به هدف حداکثر کردن ثروت سهامداران داشته باشد. (حاجی‌ها و همکاران، ۱۴۰۲) استقرار نظام راهبری موثر و کارا باعث می‌گردد منافع مدیران و مالکان در یک راستا قرار گیرد، عملکرد شرکت بهبود یابد و زمینه رشد و گسترش آن فراهم شود به بیان دیگر از سازوکارهای نظام راهبری شرکتی در این پژوهش شامل نفوذ مدیرعامل، اندازه هیأت مدیره، استقلال هیأت مدیره، اندازه کمیته حسابرسی و تمرکز مالکیت می‌باشند. با توجه به توضیحات فوق این پژوهش به بررسی ارتباط بین کیفیت اطلاعات حسابداری و فساد مالی با توجه به نقش تعدیلگر نظام راهبری می‌پردازد و این سوال را مطرح می‌کند که آیا کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر دارد؟ و آیا نظام راهبری بر این رابطه اثر دارد؟ در این پژوهش با توجه به اهمیت موضوع برای بهره‌ورانی نظیر سازمان بورس اوراق بهادار تهران، مدیران شرکت‌های بورسی و دانشجویان رشته حسابداری و همچنین عدم وجود پژوهش‌های داخلی مشابه راجع به بررسی اثر نظام راهبری بر رابطه بین

¹ Jacoby² Johnson³ Liu

کیفیت اطلاعات حسابداری و فساد مالی به این مقاله پرداخته شد. ضمن اینکه در تحقیق حاضر جهت اندازه گیری متغیر فساد از شاخص ادراک فساد استفاده شده که در تحقیقات کمی به این شاخص پرداخته شده است. این پژوهش در چهار بخش تهیه و تنظیم گردید. در بخش نخست به طرح مسئله تحقیق اختصاص داده شد. در ادامه به مرور مبانی نظری و پیشینه پژوهش پرداخته شد؛ سپس روش‌شناسی تحقیق تشریح شده و در پایان نیز تجزیه و تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری‌های حاصل از آن ارائه شده است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

بحث و نگرانی در خصوص پیچیدگی در نظام‌های اطلاعات حسابداری در سرتاسر جهان در حال تبدیل شدن به موضوع مهمی برای تدوین‌کنندگان استانداردهای بین‌المللی است. با بررسی پژوهش گوآی^۱ و همکاران (۲۰۱۶) و لو^۲ و همکاران (۲۰۱۷) مدیران به دو دلیل اقدام به افشای اطلاعات اضافی (در نتیجه؛ پیچیده‌تر شدن اطلاعات حسابداری) برای سرمایه‌گذاران می‌کنند، از یک طرف مدیران ممکن است به منظور پنهان ساختن عملکرد منفی خود از چشم سرمایه‌گذاران، گزارش‌های مالی را به صورت پیچیده تهیه کنند (فرضیه ابهام‌مدیریتی) و از طرف دیگر ممکن است معاملات ذاتاً پیچیده و برخی استانداردهای خاص و پیچیده حسابداری افشای بیشتر را ضروری سازند. پژوهش‌های پیشین اشاره می‌کنند که سازوکارهای حاکمیت شرکتی مطلوب می‌تواند منجر به بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری و کاهش پیچیدگی آن شود (روهامی و محمدی، ۱۳۹۸). پیشرفت چشمگیر فناوری باعث تغییرات زیاد در محیط کسب و کار شده است و برای دستیابی به اهداف شرکت و رعایت حقوق ذینفعان لازم است نظام راهبری شرکتی متناسب با تحولات فناوری بروز شود در این صورت کارایی و اثربخشی حاکمیت شرکتی افزایش می‌یابد (کردستانی و همکاران، ۱۴۰۳)

فساد یکی از پدیده‌های جهانی است که از دیرباز با پیدایش شکل‌های اولیه حکومت وجود داشته و عاملی مهم در ایجاد آسیب و ضرر به سیاست‌ها و منافع عمومی

تلقی می‌شود. فساد و مبارزه با آن در جوامع بشری همواره از نگرانی‌های نظریه پردازان و سیاستگذاران بوده است و فساد از موانع مهم توسعه اقتصادی-اجتماعی به شمار می‌رود (زاهد غروی و کریمی، ۱۴۰۲). علل گوناگون فساد در کشورهای مختلف، با روش‌های متفاوتی بررسی می‌شوند، اما می‌توان جمع‌بندی تحلیل‌های مختلف از عوامل ایجاد فساد را عوامل اداری و مدیریتی، فرهنگی و اجتماعی، سیاسی و اقتصادی دانست. در ایران نیز به دلیل برخورداری از فرهنگ اصیل و ریشه‌دار اسلامی، هرگونه کجروی اداری، امری ضدارزش تلقی می‌شود. اقتصاددانان درباره پیامدهای ویرانگر فساد مالی هشدار داده و استدلال کرده‌اند که فساد مالی به افزایش هزینه‌های دادوستدها، کاهش انگیزه‌های سرمایه‌گذاری و در نهایت کاهش رشد اقتصادی منجر می‌شود (زاهد غروی و کریمی، ۱۴۰۲). در مورد فساد در ایران و در بین مقامات حکومتی در ارزیابی سازمان‌های بین‌المللی، ایرانی‌ها در بین فاسدترین نظام‌های اداری و دولتی دنیا قرار دارند. در این زمینه در آخرین رده‌بندی سازمان بین‌المللی شفافیت در سال ۲۰۱۶، براساس گزارش سازمان شفافیت بین‌الملل رتبه ایران از نظر فساد مالی و اداری ۲۰۱۴ جایگاه، ۱۳۰ و رتبه ۲۷ است این سازمان، گزارش خود را بر پایه ارزیابی از فساد دولتی تنظیم می‌کند. فساد مالی پدیده‌ای پیچیده و دارای علل و آثار چندگانه است که در کشورهای مختلف نمودهای متفاوتی دارد و به نظر می‌رسد در همه نظام‌های اداری که میزانی از اختیار نهفته است، وجود دارد. هر چند فساد مالی، احتمالاً تاریخی به اندازه تمدن بشر داشته باشد و هیچ سازمان و حکومتی نتواند ادعا کند که فارغ از آن است، ولی امروزه کشورهای مختلف بر پیشگیری از فساد تأکید داشته، با استفاده از سه رکن اصلی آموزش کارکنان، انتخاب افراد براساس شایستگی و بالاخره، اصلاح نظام‌های عملیاتی و مکانیزه کردن آن می‌کوشند به شکل اصولی و نظام‌مند با آن مبارزه کنند. در جوامع گوناگون و بر حسب نگرش‌ها و برداشت‌های متفاوت، تعاریف گوناگونی از فساد مالی ارائه شده است. به نظر می‌رسد تعریف بانک جهانی و سازمان شفافیت بین‌الملل عام‌تر و گویاتر باشد. از نظر آنها فساد شامل

² Lo

¹ Guay

مالی تاثیر مستقیم و معناداری دارد و پیچیدگی سازمان بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر معکوس و معناداری دارد. شیری بادی و همکاران (۱۴۰۱) در تحقیقی به طراحی مدل شیوه گزارشگری بینامتنیت مالی و تاثیر آن بر راهبرد بهینه مدیریت سرمایه در گردش شرکت‌های فعال در صنعت فولاد پرداختند. نتایج پژوهش در بخش کیفی از وجود ۲ مقوله، ۴ مولفه و ۲۲ کد مفهومی حکایت دارد که شیوه گزارشگری بینامتنیت مالی را در قالب یک مدل یکپارچه ۴ ضلعی بسترسازی نموده است. همچنین نتایج در بخش کمی باتوجه به دو مقوله ی رویکرد راهبردی و عملیاتی بینامتنیت اطلاعات حسابداری نشان داد، رویکرد بینامتنیت راهبردی در اطلاعات حسابداری بر مدیریت بهینه سرمایه در گردش نسبت به رویکرد بینامتنیت عملیاتی در اطلاعات حسابداری تفاوت معناداری دارد.

صبوری و کریم‌پور (۱۴۰۰) در تحقیقی به بررسی نقش مدیریت کمیته حسابرسی دارای صلاحیت چهارگانه بر نظارت و فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاکی از آن است که براساس آماره ۴ میزان تأثیرپذیری هر چهار فرضیه ویژه بر نظارت و فساد مالی شرکت به ترتیب در شاخص های استقلال، تجربه مدیرتی، ظرفیت و مالکیت سهام، تخصص مالی مدیران کمیته های حسابرسی که با پژوهش میکائیل و همکارانش در سال ۲۰۲۱، همراستا می باشد.

آقائی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت گزارشگری مالی بر فساد پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد رابطه معناداری بین کیفیت گزارشگری مالی و شاخص فساد، کنترل فساد و پاسخگویی وجود دارد. به عبارتی با بهبود کیفیت گزارشگری مالی شاخص ادارک فساد که نقش تقویت کننده حسابداری در فساد است، کاهش می‌یابد. از سویی دیگر با بهبود کیفیت گزارشگری مالی، کنترل فساد و پاسخگویی که شاخص‌های سنجش نقش تقویت کننده حسابداری در فساد (کنترل فساد و پاسخگویی) می‌باشند، افزایش می‌یابد.

چمک و طهماسبی (۱۳۹۹) در پژوهشی به تبیین شفافیت اطلاعاتی و فساد پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که هر چقدر سطح شفافیت اطلاعاتی بیشتر باشد، درجه فساد کمتر است. همچنین نویسنده‌گان این پژوهش معتقد بودند کاربران اعم از

سوء استفاده از اختیارات دولتی برای کسب منافع شخصی یا خصوصی و پیشنهاد دادن، دریافت یا تقاضای هر چیز با ارزش برای تأثیرگذاری بر روی رفتار یک کارمند دولتی یا اداری در فرایند انجام یک کار یا قرارداد می شود. کیفیت ضعیف اطلاعات حسابداری می‌تواند شرایطی را ایجاد کند که در آن پاسخگویی به سهامداران وجود نداشته باشد، مدیران بر خلاف میل ذینفعان رفتار خواهند کرد و هرگونه سوء استفاده از داری‌ها پنهان خواهد ماند. استانداردهای حسابداری و حسابرسی بدنال ایجاد اطلاعات شفاف و دقیق می‌باشند که از این طریق افرادی که دارای نفوذ و قدرت اقتصادی هستند کمتر در معرض سقوط اخلاقی و شیوه‌های ناپسند فساد قرار گیرند. همانطور که بیان گردید افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری در کنترل و جلوگیری فساد نقش موثر و سازنده دارد. سازمان بورس اوراق بهادار و متولیان قانون گذار کشور باید به سمت افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری بروند.

پیشینه تحقیق

معروف و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی به ارائه مدل مفهومی کنترل‌های داخلی مالی مبتنی بر مخاطرات احتمالی و شفافیت اطلاعات حسابداری دولت پرداختند. یافته‌ها نشان داد که کنترل‌های داخلی مالی مبتنی بر مخاطرات احتمالی بر شفافیت اطلاعات حسابداری بخش عمومی اقلیم کردستان عراق تأثیر معناداری دارد. کنترل‌های داخلی مالی مبتنی بر مخاطرات احتمالی رویکرد نوینی از کنترل‌های پیشگیرانه است که باید در انطباق با استانداردهای بین‌المللی موسسات عالی حسابرسی (اینتوسای) مورد توجه قرار گیرد.

آقاکاشی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت سازو کارهای حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی در شرایط کرونا پرداختند. نتایج پژوهش بیانگر این بود که بین سازوکارهای نظام راهبری شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی ارتباط معنی‌داری وجود دارد. بیداری و کفاشان (۱۴۰۳) در پژوهشی به بررسی اثرات وجود نظام کنترل داخلی و پیچیدگی های سازمانی بر کیفیت گزارشگری مالی پرداختند. نتایج پژوهش بیانگر کنترل داخلی گزارشگری مالی بر کیفیت گزارشگری

مالکیت سهام مدیر کمیته حسابرسی می‌باشد بر نظارت و فساد مالی شرکت‌ها تأثیر معنادار و معکوسی دارد. لورنزو^۵ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر فساد و مدیریت سود در کشورهای توسعه یافته و اقتادهای نوظهور پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد در کشورها با اقتصاد نوظهور که دستکاری سود بیشتر است شاخص ادارک فساد نیز بالاتر می‌باشد.

مازی^۶ و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی تأثیر فرهنگ و فساد بر افشای اختیاری اطلاعات پرداختند. آنها با بررسی ۲۲۲ شرکت در کشورهای اتحادیه اروپا در طی سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ به این نتیجه رسیدند که سطح انطباق در کشورهای مختلف متفاوت است و تأثیرات فرهنگ بر فساد معنادار می‌باشد.

ایکسیکسون و یائوگین^۷ (۲۰۱۸) در پژوهش خود به رابطه فساد مالی و دارایی‌های نقدی پرداختند. آنها در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند شرکت‌هایی که در مناطق فساد واقع شده‌اند از سودآوری کمتری برخوردارند و شرکت‌هایی که در مناطق فساد کمتری هستند دارای رشد بیشتری هستند.

هوک و مونیوم^۸ (۲۰۱۶) به بررسی پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی و شاخص ادارک فساد با کنترل اثرات نهادهای نظارتی و توسعه اقتصادی پرداختند. نتایج تحقیق نشان از رابطه منفی پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارش‌های مالی با شاخص ادارک فساد دارد.

مالاگینو^۹ و همکاران (۲۰۱۵) از طریق اطلاعات مالی ۵۷ کشور آسیایی، اروپایی و آمریکای جنوبی، تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری را بر فساد مورد بررسی قرار دادند. آنها با کنترل برخی متغیرهای موثر از جمله عوامل فرهنگی و اقتصادی بر این رابطه به این نتیجه رسیدند که کیفیت گزارشگری مالی بر فساد تأثیر گذار است.

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه تجربی، فرضیه‌هایی به شرح زیر تدوین شد:

دستگاه‌های نظارتی و اجرایی می‌توانند در جهت بهبود شفافیت اطلاعاتی به منظور کاهش فساد با الزامات قانونی و راهکارهای دیگر گام بردارند.

پسندیده و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی شناسایی عوامل موثر بر اطلاعات حسابداری متقلبانه و نادرست با استفاده از روش فراترکیب پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد ویژگی‌های حسابداری در کنار سایر عوامل می‌تواند به کاهش اطلاعات حسابداری متقلبانه کمک کند.

آنیفوسه^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی به بررسی فساد، حاکمیت شرکتی و اهداف توسعه پایدار در آفریقا پرداختند. نتایج نشان داد که فساد بر توسعه پایدار تأثیر منفی می‌گذارد، در حالی که تأثیر حاکمیت شرکتی مثبت و معنادار است. علاوه بر این، تأثیر مثبت حاکمیت شرکتی بر توسعه پایدار برای کشورهایی با شیوع فساد بالا قوی‌تر است.

هسو^۲ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی در طول همه‌گیری کرونا پرداختند. نتایج نشان داد که کیفیت گزارش‌های مالی شرکت‌ها در طول همه‌گیری پایین‌تر بوده است. به طور خاص، شرکت‌ها از طریق فعالیت‌های واقعی در طول همه‌گیری درگیر مدیریت درآمد بیشتری شده‌اند. همچنین نتایج نشان داد که بین حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی رابطه معنی‌دار وجود داشته است. تنتیگ^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی نقطه تاریک شفافیت در کشورهای در حال توسعه پرداختند. ایشان برای این منظور رابطه فساد و کیفیت گزارشگری مالی را بررسی نمودند. نتایج تحقیق مبین این امر می‌باشد که افزایش کیفیت گزارشگری مالی و شفافیت سبب بهبود وضعیت فساد می‌شود.

میکائیل^۴ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی نقش مدیریت کمیته حسابرسی دارای صلاحیت چهارگانه بر نظارت و فساد مالی شرکت‌ها پرداختند. نتایج آنها نشان داد هر یک از ویژگی‌های مدیریت کمیته حسابرسی که شامل استقلال، تجربه مدیریت، تخصص مالی، ظرفیت و

⁵ Lourenço

⁶ Mazzi

⁷ Xixiong and Yaoqin

⁸ Houqe and Monem

⁹ Malaguen

¹ Anifowose

² Hsu

³ Tingting

⁴ Mikhail

فرضیه اول: کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی‌داری دارد.

فرضیه دوم: نظام راهبری بر رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی‌داری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها در گروه پژوهش‌های توصیفی - پس-رویدادی قرار دارد. با توجه به بخش ادبیات پژوهش و هدف تحقیق مبنی بر اثر کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی با توجه به نقش نظام راهبری از مدل رگرسیونی زیر استفاده می‌شود.

$$FC_{it} = \beta_0 + \beta_1 FR_{it} + \beta_2 CGO_{it} + \beta_3 FR_{it} * CGO_{it} + \beta_4 LEV_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 MB_{it} + \beta_7 ROE_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

متغیر وابسته:

فساد مالی (FC): در پژوهش حاضر به منظور اندازه‌گیری فساد مالی از شاخص ادراک فساد که مهم‌ترین و مطرح‌ترین شاخصی است که در حوزه فساد به صورت بین‌المللی شناخته شده، استفاده شده است. این شاخص میانگینی است از تعدادی از منابع مرتبط که سازمان شفافیت بین‌الملل در هر سال آن‌ها را انتخاب و منتشر می‌کند. ممکن است برخی از منابع به دلیل فقدان اطلاعات قابل اعتماد در برخی سال‌ها رتبه و امتیازی را برای برخی کشورها منتشر نکنند. لذا شاخص ادراک فساد در هر سال تنها برای کشورهایی محاسبه می‌شود که حداقل در ۳ مورد از تعداد ۱۲ منبع مذکور امتیاز داشته باشند. به منظور اندازه‌گیری فساد مالی از شاخص ادراک فساد برگرفته از پژوهش مازی^۱ و همکاران (۲۰۱۹) و مالاگینو و همکاران (۲۰۱۵) استفاده شده است. این شاخص نشان‌دهنده میزان فساد اداری و سیاسی در بین دولت‌های گوناگون و دیدگاه تجاری کارشناسان و مردم نسبت به محیط پیرامونشان است. این شاخص میزان دریافت و پرداخت رشوه، اختلاس و جرایم مشابه مقامات

سیاسی و اداری را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. جهت اندازه‌گیری فساد، سازمان بین‌المللی شفافیت از ۱۲ منبع بهره می‌برد. در این شاخص بیشترین وزن جهت سنجش فساد مربوط به دریافت رشوه است. همچنین موارد مرتبط با فساد کلان و فساد در دستگاه‌های قضائی، فساد در بانک مرکزی، مشارکت بخش خصوصی در تبلیغات سیاسی و دادن پست به خویشاوندان مورد بررسی قرار گرفته و برای هر مورد وزن مشخصی در نظر گرفته شده است. شاخص ادراک فساد مشتمل بر ۱۰ مرجع داده‌ای است که شامل ارزیابی کارشناسان و مدیران اجرایی بخش خصوصی درباره برخی رفتارهای غیراخلاقی در بخش دولتی است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. رشوه‌خواری، ۲. انحراف در بودجه‌های دولتی، ۳. بهره گرفتن از جایگاه دولتی جهت رسیدن به منافع شخصی، ۴. استفاده از پارتی و روابط در خدمات شهری، ۵. فساد سیاسی سیستماتیک که در آن تصمیم‌گیری‌های دولتی متأثر از منافع شخصی است (لابی‌گری بخش خصوصی جهت بهره‌گیری از تصمیمات دولتی به نفع خود، ۶. توانایی و تلاش دولت جهت تقویت مکانیسم‌های راستگویی و صداقت، ۷. تحت تعقیب قرار دادن موثر مقامات دولتی فاسد، ۸. بروکراسی و فشار اداری زیاد، ۹. وجود مقررات کلی در رابطه با افشای رخدادهای مالی، جلوگیری از تضاد منافع و دسترسی آسان به اطلاعات، ۱۰. محافظت قانونی از روزنامه‌نگاران، بازرسان و افرادی که تخلفات را گزارش می‌دهند.

لازم به ذکر است که جهت اندازه‌گیری فساد می‌توان از معیارهایی همچون معیار کنترل فساد اداری و معیار راهنمای ریسک بین‌المللی کشورها نیز استفاده کرد. اما شاخص ادراک فساد نسبت به سایر شاخص‌ها اطلاعات کامل و جامع‌تری در رابطه با موارد مختلف فساد همچون رشوه و اختلاس توسط کارکنان ارائه می‌کند. آمار و داده‌های مورد استفاده جهت اندازه‌گیری شاخص ادراک فساد از سامانه آمار سازمان شفافیت بین‌المللی استخراج شده است. لازم به ذکر است که در ۱۸۰ کشور جهان دفاتر سازمان بین‌المللی شفاف‌سازی مشغول به کار بوده و گزارش‌های سالانه خود را بر اساس شاخص‌هایی همچون

۳- استقلال هیأت مدیره (*BRDIND*): نسبت مدیران غیر موظف به کل اعضای هیأت مدیره می‌باشد.
 ۴- اندازه کمیته حسابرسی (*AudCom*): تعداد کارکنان کمیته حسابرسی شرکت
 ۵- تمرکز مالکیت (*OWNCON*): مجموع درصد تملک سهامدارانی که حداقل ۵ درصد سهام شرکت را در اختیار دارند.
 که معادله آن بصورت زیر می‌باشد:

$$CGO_{it} = \sum_{j=1}^5 \text{corporate governance mechanism}_j \quad (3)$$

برای متغیرهایی که به صورت نسبت یا درصد می‌باشند، پس از محاسبه این متغیرها برای هر شرکت، میانگینی برای هر متغیر از کل نمونه‌های مربوطه در طول دوره مورد بررسی تهیه می‌شود، اگر هر کدام از متغیرهای محاسبه شده برای هر شرکت در هر دوره از میانگین محاسبه شده برای کل نمونه‌ها مربوط به آن متغیر در تمام دوره‌ها بیشتر باشد آن متغیر برابر با ۱ و در غیر این صورت برابر با ۰ خواهد بود. پس از مشخص شدن متغیرها حاکمیت شرکتی به شرح ذیل محاسبه می‌گردد:

$$GOVINDEX = (\sum d_i) / (\sum H_j) \quad (4)$$

در این رابطه d_i بیانگر کلیه اقلامی است که امتیاز یک گرفته‌اند و H_j بیانگر کلیه اقلامی است که ارزش‌های صفر یا یک در مورد آنها لحاظ شده است. به این ترتیب، در مورد هر شرکت شاخص توانایی حاکمیت شرکتی اندازه‌گیری شده، در دامنه صفر تا یک قرار می‌گیرد. از این رویکرد در تحقیقات افرادی چون والاس، کوک، احمد و نیکولس، سجادی و همکاران، نیکومرام و محمدزاده استفاده شده است.

متغیرهای کنترلی

اهرم مالی (*LEV*): از تقسیم بدهی‌های کل به دارایی کل به دست می‌آید.
 اندازه شرکت (*SIZE*): عبارت است از لگاریتم طبیعی حقوق صاحبان سرمایه.
 بازده حقوق صاحبان سهام (*ROE*): از تقسیم سود شرکت بر حقوق صاحبان سهام بدست می‌آید.

بررسی مدیریت دولتی در کشورها، شیوه دسترسی افراد جامعه به خدمات عمومی، ساختار حقوقی و قضایی حاکم در کشورها و جایگاه بخش خصوصی از طریق پیمایش و تکمیل پرسشنامه‌های مشخص تهیه می‌کند. پس از میانگین‌گیری، شاخص ادراک فساد به کشورهای مختلف دنیا امتیازی بین ۰ تا ۱۰۰ می‌دهد که مبتنی بر همین امتیاز، کشورها مرتب شده و در نهایت رتبه بندی می‌شوند. شاخص ادراک فساد در بین اعداد ۰ (فساد شدید) و ۱۰۰ (بدون فساد) امتیازبندی می‌شود (مازی و همکاران ۲۰۱۹، مالاگینو و همکاران ۲۰۱۵ و قادری و همکاران ۱۴۰۰).

متغیر مستقل

کیفیت اطلاعات حسابداری (*FR*): برای کیفیت گزارشگری از مدل (۱) که توسط مک نیکولز (۲۰۰۸) ارائه شده، استفاده شده است. او درآمدهای احتیاطی را به عنوان شاخص مدیریت سود در نظر گرفته است.

$$\Delta AR_{it} = \beta_0 + \beta_1 \Delta Sales_{it} + e_{it} \quad (2)$$

در اینجا ΔAR_{it} نشان دهنده تغییرات سالیانه در حساب‌های دریافتی برای شرکت i در سال t است. $\Delta Sales_{it}$ نشان دهنده تغییرات سالیانه در درآمدهای فروش برای شرکت i در سال t است. همه این متغیرها بر کل دارایی‌های اول دوره تقسیم خواهد شد. اولین شاخص کیفیت اطلاعات حسابداری قدر مطلق باقیمانده‌ها در ۱- است؛ بنابراین، مقدار بیشتر نشان دهنده کیفیت اطلاعات حسابداری بالاتر می‌باشند.

متغیر تعدیلگر

نظام راهبری (*CGO*): ابزارهای نظارتی نظام راهبری شرکتی به عنوان متغیر تعدیل‌گر در نظر گرفته شده که در این پژوهش از شاخص‌های زیر به عنوان ابزارهای نظارتی نظام راهبری شرکتی استفاده شد:

۱- نفوذ مدیرعامل (*CEOD*): اگر رئیس هیأت مدیره عضو موظف باشد برابر یک و در غیر این صورت برابر با ۰ است.
 ۲- اندازه هیأت مدیره (*BRDSIZE*): تعداد اعضای هیأت مدیره شرکت

۶) در طی دوره مورد بررسی (۱۳۹۰-۱۴۰۱) تغییر سال مالی نداشته باشد.

۷) جزء شرکت‌های مالی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری یا شرکت‌های واسطه‌گری مالی نباشد.

روش نمونه‌گیری حذفی سیستماتیک می‌باشد که با توجه به ملاحظات فوق، تعدادی از شرکت‌های جامعه آماری به عنوان نمونه انتخاب می‌شوند. بر این اساس در جامعه تعدیل شده تعداد ۱۲۵ شرکت از جامعه آماری حضور دارند.

یافته‌ها

در این قسمت برای ورود به مرحله تجزیه و تحلیل اطلاعات، آمار توصیفی داده‌ها در جدول ۲ درج شده است. پارامترهای آمار توصیفی عمدتاً شامل اطلاعات مربوط به شاخص‌های مرکزی، نظیر بیشینه، کمینه، میانگین و میانه و همچنین اطلاعات مربوط به شاخص‌های پراکندگی نظیر انحراف معیار، چولگی و کشیدگی است.

نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام (MB): از تقسیم ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام بدست می‌آید.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری تحقیق حاضر، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ۱۲ ساله از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ می‌باشد. این نمونه‌ها شامل شرکت‌هایی است که دارای ویژگی‌های زیر باشند که جدول آن هم در ادامه اشاره شده است:

- ۱) شرکت‌های مورد نظر از ابتدای سال ۱۳۹۰ تا انتهای سال ۱۴۰۱ در عضویت بورس اوراق بهادار باشند.
- ۲) پایان سالی مالی آنها ۲۹ اسفند باشد.
- ۳) در دوره مورد بررسی توقف عملیات یا تغییر در دوره مالی نداشته باشند.
- ۴) صورت‌های مالی آنها در سالهای موردنظر توسط سازمان بورس اوراق بهادار منتشر شده باشد.
- ۵) داده‌های مورد نظر آنها در دسترس باشد.

جدول (۱) نتایج آمار توصیفی متغیرهای مدل پژوهش

آماره	FR	FC	CGO	MB	LEV	ROE	$SIZE$
میانگین	۰,۲۳۷	۲۸	۰,۳۲۸	۲,۱۲	۰,۵۵۸	۰,۴۲	۱۳,۹۵
میانه	۰,۲۲۱	۲۶	۰,۳۱۳	۱,۹۲	۰,۵۷۱	۰,۴۷	۱۳,۶۶
بیشینه	۰,۶۴۳	۳۰	۰,۷۱۳	۴,۱۴	۱,۰۹	۵,۸۱	۱۸,۴۵
کمینه	۰,۸۵	۲۴	۰,۰۹۸	۰,۸۷	۰,۰۶	-۲,۲۶	۱۰,۸۱
انحراف معیار	۰,۳۰۹	۲,۱۱۹	۰,۱۲۹	۱,۲۱	۰,۱۸	۱,۶۵	۱,۵۴
چولگی	۰,۵۵	۰,۰۲	۰,۳۳	۰,۸۷	-۰,۲۳	-۰,۳۱۶	۰,۷۲
کشیدگی	۲,۹۳	۱,۷۶	۵,۳۳	۱,۲۱	۲,۶۱	۱,۹۴	۳,۲۸

(منبع: یافته‌های پژوهشگر)

ریشه واحد پانل نامیده می‌شوند و روند بررسی مانایی همگی به یک صورت است و با رد H_0 عدم مانایی رد می‌شود و بیانگر مانایی متغیر است. در این مطالعه برای بررسی مانایی متغیرها از آزمون لوین، لین و چو، آزمون فیشر دیکی فولر تعمیم‌یافته و آزمون فیشر-فیلپس پرون استفاده شده است.

پیش از برآورد مدل تحقیق، لازم است مانایی متغیرهای مورد استفاده در تخمین‌ها مورد آزمون قرار گیرد. ضروری است حداقل یکی از چهار آزمون لوین لین چو^۱، آزمون ایم، پسران و شیم^۲، آزمون فیشر دیکی فولر تعمیم یافته^۳، آزمون فیشر-فیلپس پرون^۴ برای آزمون ریشه واحد پانل مورد استفاده قرار گیرد. این آزمون‌ها اصطلاحاً آزمون‌های

³ Fisher - ADF

⁴ Fisher - PP

¹ Levin, Lin & Chu

² Im, Pesaran & Shin

جدول (۲) نتایج آزمون مانایی برای متغیرهای مدل

نتیجه آزمون	آزمون در تفاضل		آزمون در سطح		آزمون	متغیر
	مرتبه اول متغیرها	مرتبه اول متغیرها	سطح	سطح		
پایا در سطح	-	-	۰/۰۰	مقدار	۱۸/۵-	LLC
$I(0)$	-	-	۰/۰۰	آماره	۳۶۳/۱۸	Fisher-ADF
	-	-	۰/۰۰	احتمال	۲۷۳/۱	Fisher-pp
پایا در سطح	۰/۰۰	۲۳/۵-	۰/۰۰۳۲	مقدار	۷/۱۸۷-	LLC
$I(1)$	۰/۰۰	۳۹۶/۲	۰/۳۲	آماره	۲۵/۶	Fisher-ADF
	۰/۰۰	۴۵۳/۵	۰/۲۴	احتمال	۳۶/۱	Fisher-pp
پایا در سطح	-	-	۰/۰۰	مقدار	۲۸/۱۹-	LLC
$I(0)$	-	-	۰/۰۰	آماره	۳۱۶/۷	Fisher-ADF
	-	-	۰/۰۰	احتمال	۲۸۹/۳	Fisher-pp
پایا در سطح	-	-	۰/۰۰۰۰	مقدار	۱۹/۰۸-	LLC
$I(0)$	-	-	۰/۰۰۰۰	آماره	۵۱۸/۵	Fisher-ADF
	-	-	۰/۰۰۰۰	احتمال	۴۲۳/۱۸	Fisher-pp
پایا در سطح	-	-	۰/۰۰	مقدار	۲۳/۵۲-	LLC
$I(0)$	-	-	۰/۰۰	آماره	۳۹۶/۲	Fisher-ADF
	-	-	۰/۰۰	احتمال	۲۹۸/۵	Fisher-pp
پایا در سطح	-	-	۰/۰۰	مقدار	۳۴/۷۳-	LLC
$I(0)$	-	-	۰/۰۰	آماره	۴۱۱/۵	Fisher-ADF
	-	-	۰/۰۰	احتمال	۳۹۴/۱۸	Fisher-pp
پایا در سطح	-	-	۰/۰۰	مقدار	۱۹/۳۸-	LLC
$I(0)$	-	-	۰/۰۰	آماره	۴۱۴/۳	Fisher-ADF
	-	-	۰/۰۰	احتمال	۳۱۳/۵	Fisher-pp

(منبع: یافته‌های پژوهشگر)

روندهای تصادفی) هستند؛ اما ممکن است در بلندمدت ترکیب خطی این متغیرها، مانا (بدون روند تصادفی) باشند. تجزیه و تحلیل‌های هم‌انباشتگی کمک می‌کند تا رابطه تعادلی بلندمدت آزمون و برآورد شود. برای بررسی وجود هم‌جمعی داده‌های پانل، چندین آزمون مانند آزمون کائو^۱، آزمون پدرونی^۲ و آزمون فیشر^۳ وجود دارد که در مطالعه حاضر از آزمون کائو استفاده شده است؛ چرا که انجام آزمون پدرونی به دلیل زیاد بودن متغیرها و آزمون فیشر به دلیل ناکافی بودن داده‌ها، امکان‌پذیر نخواهد بود.

نتایج جدول ۳ و بررسی مقادیر آماره‌های محاسبه شده و احتمال پذیرش آن‌ها نشان می‌دهد که تمامی متغیرها به جز پیچیدگی اطلاعات حسابداری در سطح مانا هستند و متغیر پیچیدگی اطلاعات حسابداری با یک‌بار تفاضل-گیری مانا شده است.

در مرحله بعد از آزمون مانایی، آزمون هم‌انباشتگی پانلی، وجود روابط بلندمدت متغیرها آزمون می‌شود. ایده اصلی در تجزیه و تحلیل هم‌انباشتگی آن است که اگرچه بسیاری از سری‌های زمانی حسابداری نامانا (حاوی

جدول (۳) بررسی وجود هم‌انباشتگی میان متغیرهای مورد استفاده در برآورد مدل پژوهش

متغیر وابسته	آماره t	احتمال
مدیریت سود	-۶/۱۸	۰/۰۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهشگر)

به اینکه احتمال به دست آمده ناشی از آزادی هاسمن در هر دو مدل کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد، فرض صفر رد، و به عبارتی، مدل با اثرات ثابت در مقابل مدل با اثرات تصادفی تأیید می‌شود. بنابراین روش بهینه جهت برآورد مدل‌ها، مدل اثرات ثابت است.

جدول ۶ اثر نظام راهبری بر ارتباط بین کیفیت اطلاعات حسابداری و فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را بر اساس روش گشتاورهای تعمیم‌یافته (GMM) داده‌های تابلویی پویا نشان می‌دهد.

با توجه به جدول ۴، مقادیر آماره t ، آزمون کائو، در سطح ۹۵ درصد وجود هم‌جمعی را تأیید می‌کند و بنابراین یک رابطه تعادلی بلندمدت میان متغیر وابسته و متغیرهای مستقل وجود دارد و رگرسیون برآوردی کاذب نخواهد بود. نتایج آزادی‌های همگنی و هاسمن برای معادله ۱ در جدول ۵ گزارش شده است. بر این اساس، فرض همگنی ضرایب در مقابل فرض اثرات ثابت تأیید نمی‌شود؛ چرا که آماره F محاسبه شده در معادله ۱ با توجه به نتایج جدول، فرض صفر در مقابل فرض مخالف رد می‌شود و مدل بر اساس روش داده‌های تابلویی تخمین زده می‌شوند. همچنین آزادی هاسمن نیز نشان می‌دهد با توجه

جدول (۴) نتایج آزادی‌های F و هاسمن

آزمون	مقدار	احتمال	نتیجه
آزادی F	۳۱/۲۹	۰,۰۰	مدل داده‌های تابلویی
آزادی هاسمن	۴۸/۳۶	۰,۰۰	مدل اثرات ثابت

(منبع: یافته‌های پژوهشگر)

جدول (۵) برآورد مدل پژوهش

متغیر	ضریب	آماره t	معنی‌داری
C	۰,۴۳	۱۳,۹۵	۰,۰۰۰۰
کیفیت اطلاعات حسابداری	-۰,۰۹	-۳,۲۰	۰,۰۰۱۷
نظام راهبری	-۰,۱۲	-۳,۰۱	۰,۰۰۳۱
کیفیت اطلاعات حسابداری * نظام راهبری	-۰,۱۶	-۵,۹۱	۰,۰۰۰۰
اندازه شرکت	۰,۰۴	۰,۲۷	۰,۷۸۶۵
اهرم مالی	۰,۰۲۱	۱,۰۶	۰,۲۸۸۱
بازده حقوق صاحبان سهام	۰,۰۱۹	۱,۵۹	۰,۱۱۲۴
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	۰,۰۱۲	۰,۱۹	۰,۸۴۱۸
	J -Statistic	۱,۵۶	
	Prob	۰,۱۲	
آزمون سارگان		m -Statistic	۱,۹۸
	$AR(1)$	Prob	۰,۰۲
آزمون آرلاندو و باند		m -Statistic	۰,۶۴
	$AR(2)$	Prob	۰,۴۱

(منبع: یافته‌های پژوهشگر)

بر اساس نتایج حاصل از آزمون سارگان، فرضیه صفر مبنی بر همبسته بودن پساندها با متغیرهای ابزاری رد می‌شود. لذا متغیرهای ابزاری استفاده شده در برآورد مدل از اعتبار لازم برخوردار می‌باشد. به عبارت دیگر نتایج آزمون سارگان نشان می‌دهد در تخمین مدل هیچگونه ارتباطی میان اجزای خطا و ابزارهای استفاده شده وجود ندارد و در نتیجه اعتبار نتایج جهت تفسیر تأیید می‌شود. به منظور تعیین مرتبه خودهمبستگی جملات اختلال از آماره آزمون آرلاندو و باند استفاده شده است. نتایج بررسی مرتبه خودهمبستگی بین جملات اختلال تفاضل‌گیری شده، در جدول ۶ بیان شده است. بر اساس نتایج جدول ۶، فرضیه صفر مبنی بر نبود خودهمبستگی در جملات اختلال تفاضل‌گیری شده رد نشده و بنابراین روش آرلاندو و باند روش مناسبی برای برآورد پارامترهای مدل و حذف اثرات ثابت است. به بیان دیگر، با یک مرتبه تفاضل‌گیری از جملات اختلال، همبستگی سریالی بین اجزای جملات اختلال رفع شده و جملات اختلال تفاضل‌گیری شده دارای خودهمبستگی مرتبه اول و دوم نیستند. نتایج آزمون برآوردی در مدل تحقیق نشان می‌دهد کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر منفی و معنی‌داری دارد؛ به گونه‌ای که به ازای یک درصد افزایش در کیفیت اطلاعات حسابداری، فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به ۰,۰۹ درصد کاهش می‌یابد. ضریب نظام راهبری نیز بیان‌کننده اثر منفی بر فساد مالی بوده و موجب تقویت اثر منفی کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

کیفیت اطلاعات حسابداری همراه با تخلف و رفتارهای غیراخلاقی منجر به کاهش اعتماد استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی شده و یکی از موانع دستیابی به توسعه است. مطالعات بیشماری درباره عوامل مختلف تأثیرگذار بر تحریف در گزارشگری مالی و احتمال پایین آمدن کیفیت اطلاعات حسابداری صورت گرفته است، اما کمتر به بررسی تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری و نظام راهبری و ابعاد آن بر فساد مالی شده است. فساد نهادینه شده در یک جامعه بستر و فرصت مناسب تقلب در گزارشگری مالی و

پایین آمدن کیفیت اطلاعات حسابداری را فراهم می‌کند. لذا این پژوهش تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری و نظام راهبری شرکتی بر فساد مالی را مورد آزمون قرار می‌دهد. یافته‌های این پژوهش نشان داد کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر منفی و معنی‌داری داشت؛ به گونه‌ای که به ازای یک درصد افزایش در کیفیت اطلاعات حسابداری، فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به ۰,۰۹ درصد کاهش می‌یابد. ضریب نظام راهبری نیز بیان‌کننده اثر منفی بر فساد مالی بوده و موجب تقویت اثر منفی کیفیت اطلاعات حسابداری بر فساد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌شود. نتایج پژوهش همسو با یافته‌های پژوهش آقایی و همکاران (۱۳۹۹)، هوک و مونوم (۲۰۱۶) و مالاگینو و همکاران (۲۰۱۵) می‌باشد. به عبارتی با بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری و نظام راهبری شاخص ادراک فساد که نقش تقویت‌کننده حسابداری در فساد است، کاهش می‌یابد. بر اساس نتایج پژوهش کیفیت ضعیف اطلاعات حسابداری می‌تواند شرایطی را ایجاد کند که در آن پاسخگویی به سهامداران وجود نداشته باشد، مدیران برخلاف میل ذینفعان رفتار خواهند کرد و هرگونه سوءاستفاده از دارایی‌ها پنهان خواهد ماند. استانداردهای حسابداری و حسابرسی بدنبال ایجاد اطلاعات شفاف و دقیق می‌باشند که از این طریق افرادی که دارای نفوذ و قدرت اقتصادی هستند کمتر معرض سقوط اخلاقی و شیوه‌های ناپسند قرار گیرند. همانطور که بیان گردید افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری در کنترل و جلوگیری فساد نقش موثر و سازنده دارد. سازمان بورس اوراق بهادار و متولیان قانون‌گذار کشور باید به سمت افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری بروند.

پیشنهاد‌های پژوهش

پیشنهاد می‌شود با توجه به اهداف کشور در جهت پیشرفت اقتصادی، مورد نیاز است برای ایجاد شفافیت اطلاعات حسابداری با در نظر گرفتن ساختارهای حقوقی و قوانین متفاوت استانداردهای اطلاعات حسابداری بین-المللی مورد پذیرش قرار بگیرد. با توجه به نیاز کشور به شفافیت اطلاعاتی در حوزه بازار سرمایه و همچنین در

پژوهش حاضر که احتمالاً می‌تواند تعمیم‌پذیری نتایج حاصل از پژوهش را تحت تأثیر قرار دهد عبارت است از نبود اطلاعات کامل در مورد برخی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران و مشکلات مربوط به جمع‌آوری اطلاعات. همچنین با توجه به محدود بودن جامعه آماری به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، که سال مالی آن‌ها پایان اسفند ماه است، تسری نتایج به سایر شرکت‌ها باید با احتیاط انجام شود.

منابع

آزادی هیر، کیهان، فریورنیا، فاطمه، وطن پرست، محمدرضا، ۱۴۰۳، ارائه مدل سیستم اطلاع حسابداری در چارچوب حسابداری مدیریت مبتنی بر نظریه شکاف آگاهی در شرکت‌های کوچک و متوسط، نشریه علمی حسابداری مدیریت، ۱۷ (۶۱)، ۱۱۵ - ۱۳۲.

احمدی، علی اکبر، رستمی‌نیا، محمداسماعیل و غیبی، علی رضا، ۱۳۹۵، اثر توسعه مالی بر توزیع درآمد در کشورهای منتخب در حال توسعه و کشورهای توسعه یافته با روش گشتاورهای تعمیم یافته *GMM*، فصلنامه اقتصاد مالی، ۱۳ (۳۶)، ۱۵-۳۲.

اخگر، محمدمبین، کرمی، افشار، ۱۳۹۴، بررسی تأثیر ویژگی‌های شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۲۶ (۸)، ۱۹۱-۲۲۱.

اعتمادی، حسین، زلفی، حسن، ۱۳۹۲، کاربرد رگرسیون لجستیک در شناسایی گزارشگری مالی متقلبانه، دانش حسابرسی، ۱۳ (۵۱)، ۱۴۵-۱۶۳.

آقایی، محمدعلی، رضازاده، جواد، بیات، مرتضی، ۱۴۰۰، بررسی تأثیر کیفیت گزارشگری مالی بر فساد (شاخص ادراک فساد، کنترل فساد و پاسخگویی) در ۸ کشور خاورمیانه، دوفصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، ۶ (۱۲)، ۹۸-۱۲۵.

آقا کاشی، محمد رضا و یزدانی، بهزاد و بیگلر، کیومرث، ۱۴۰۲، تأثیر کیفیت سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی در شرایط کرونا، دومین کنفرانس ملی تحقیقات کاربردی در علوم مدیریت و حسابداری نوین، قزوین.

زمینه سرمایه‌گذاری و کاهش فساد، کیفیت اطلاعات حسابداری بیشتر از قبل مورد توجه نهادهای استانداردگذار قرار بگیرد. بر اساس نتایج پژوهش به تدوین کنندگان قوانین و سهامداران شرکتها پیشنهاد می‌شود جهت کاهش احتمال انحراف در اطلاعات حسابداری به مقید بودن مدیران در رعایت و اجرای استانداردها و اصول پذیرفته شده حسابداری توجه نمایند. در این راستا بهبود سازوکارهای حاکمیت شرکتی میتواند مثر ثمر باشد. همچنین با توجه به اهمیت موضوع فساد مالی به شرکت‌ها و ارگانهای قانون گذار مانند بورس اوراق بهادار و سازمان حسابرسی پیشنهادهای زیر داده میشود

۱. افزایش شفافیت در فعالیتهای شرکت و ارائه اطلاعات دقیق و کامل به سهامداران
۲. ارتقای سطح آموزش و آگاهی کارکنان شرکتها درباره فساد مالی و روشهای مبارزه با آن
۳. تدوین سیاستهای مناسب برای استخدام کارکنان شرکتها و بررسی سوابق آنها در زمینه فساد مالی
۴. تشکیل کمیته های مستقل برای ارزیابی عملکرد مدیران و کارکنان شرکت ها در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد
۵. تدوین استانداردهایی جهت شناسایی و جلوگیری از فساد در سطح شرکتها
- الزام به اجرایی سیاستهای ضد پولشویی شرکتها توسط مراجع قانون گذار
- جرم انگاری دریافت و پرداخت رشوه در شرکتها و تعیین مجازات متخلفین
- تدوین قانون جهت تشویق افراد جهت گزارش تخلفات مربوط به رشوه و فساد
۶. افزایش مسئولیتهای حسابرسان مستقل در رابطه با کشف فساد.
۷. موارد عدم رعایت دستورالعمل حاکمیت شرکتی در گزارشهای حسابرسان مستقل درج گردد

محدودیت های پژوهش

هیچ پژوهشی عاری از محدودیت نیست بر همین اساس پژوهش حاضر نیز از این قاعده مستثنی نخواهد بود. لازم بذکر است استفاده از شاخص جهانی فساد و عدم وجود شاخصی بومی جهت شناسایی فساد در ایران مهمترین محدودیت پژوهش حاضر است. عمده‌ترین محدودیت‌های

پسندیده فرد، فایزه؛ وادی زاده، کاظم؛ سیاسی، سحر، ۱۳۹۹، شناسایی عوامل مؤثر بر گزارشگری مالی متقلبانه و نادرست با استفاده از روش فراترکیب. دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، ۵(۹)، ۳۰۱-۳۳۴.

جامعی، لطفی جو، ۱۳۹۰، تأثیر ارتباطات سیاسی بر نظر حسابرس با تأکید بر ویژگی های بازار شرکت های بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی دانشگاه فنی و حرفه ای، ۱۸ (۲)، ۵۵-۷۲.

چلاکی، پری، قادری، بهمن، ۱۳۹۴، حسابداری قضایی و نقش آن در پیشگیری و کشف تقلب، مطالعات حسابداری و حسابرسی، ۱۶(۱)، ۵۴-۷۴.

چمک، حسن، طهماسبی خورنه، سعید، ۱۳۹۸، شفافیت اطلاعاتی و فساد، کنفرانس بین المللی مدیریت حسابداری، اقتصاد و بانکداری در هزاره سوم، تهران.

حاجی ها، زهره. ارشادی، مهدی. صفا، مژگان. مقدم، حسین. ۱۴۰۲، بررسی ارتباط جنجال های شرکتی و خلق ارزش بر اساس نقش تعدیل کننده ی پایداری محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی، نشریه علمی حسابداری مدیریت، ۱۶ (۵۸)، ۱-۱۵.

حکیمی پور، نادر، ۱۳۹۷، ارزیابی چگونگی عوامل تأثیرگذار بانکی بر مطالبات غیرجاری بانک های ایران (رویکرد مدل پانل پویا *GMM*). فصلنامه اقتصاد مالی، ۱۲(۴۷)، ۹۹-۱۲۰.

خرم دل، سناد، ۱۳۹۱، رابطه بین افشای گزارش ارزش و عملکرد شرکت با توجه به سازگاری نسبی با صورتهای مالی یکپارچه، فصلنامه علمی دانشگاه فنی و حرفه ای، ۱۹، ۳۴۹-۳۶۹.

دل انگیزان، سهراب، کریمی، محمدشریف، خالوندی، زینب، ۱۳۹۲، تأثیر شاخص درک فساد مالی بر رشد اقتصادی بر اساس تفکیک بین کشوری در حوزه ی آزادی اقتصاد با روش گشتاورهای تعمیم یافته (*GMM*). فصلنامه اقتصاد مالی، ۷(۲۴)، ۱۶۱-۱۸۶.

دهقانی، مسعود، کسبانی، محمد، بررسی تأثیر ساز و کارهای راهبری شرکتی بر چالش حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، ۱۹(۵۷)، ۲۰۳-۲۲۸.

رضائی، یاسر، صفری، مهدی، ۱۳۹۷، خوانایی گزارشگری مالی و احتمال گزارشگری مالی متقلبانه، پژوهش های حسابداری مالی، ۱۰(۴)، ۴۳-۵۸.

سعادت، زهرا، ۱۳۹۹، تأثیر مسئولیت اجتماعی مدیران دولتی بر پیشگیری از فساد مالی، دومین کنفرانس حسابداری و مدیریت.

شیری بابادی، محسن، صالحی، اله کرم، ملاعلیزاده زواردهی، صابر، جرجرزاده، علیرضا، ۱۴۰۱، طراحی مدل شیوه گزارشگری بینامتنیت مالی و تأثیر آن بر راهبرد بهینه مدیریت سرمایه در گردش: مطالعه موردی شرکت های فعال در صنعت فولاد، حسابداری مدیریت، ۱۵(۵۳)، ۸۹-۱۰۹.

صبوری، نرگس، کریم پور، عنایت، ۱۴۰۰، بررسی نقش مدیریت کمیته حسابرسی دارای صلاحیت چهارگانه بر نظارت و فساد مالی شرکت ها (مطالعه موردی: شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران)، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، ۵(۶۶)، ۶۷-۸۳.

قادری، کاوه، زلفی، حسن، افلاطونی، عباس، ۱۴۰۱، بررسی تاثیر فساد مالی بر تقلب در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله پیشرفت های حسابداری دانشگاه شیراز، ۱۴ (۸۳)، ۲۲۰-۱۹۱.

کامیابی، نیک سرشت، ۱۳۹۸، بررسی اثر تعدیل کننده افشای اختیاری بر رابطه بین کیفیت سود و عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی دانشگاه فنی و حرفه ای، ۱۷ (۳)، ۲۶۳-۲۴۷.

معروف، نزار نصرالدین، محمودی خوشرو، امید، امینی، پیمان، ۱۴۰۳، ارائه مدل مفهومی کنترل های داخلی مالی مبتنی بر مخاطرات احتمالی و شفافیت گزارشگری مالی دولت (مطالعه موردی: دولت اقلیم کردستان عراق)، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۴ (۵۵)، ۲۷۹-۲۹۷.

Anifowose, M., Ahmed, A., (2024). Corruption, corporate governance, and sustainable development goals in Africa, Corporate Governance, 24(1), 119-138.

Blanco, B., and Dhole, S. (2017). Financial Statement Comparability, Readability and

- Accounting Fraud. AFAANZ Conference, Working Paper.*
- Hsu, Y., Yang, Y.C., (2022). *Corporate governance and financial reporting quality during the COVID-19 pandemic, Finance Research Letters, 47(1), 1-13.*
- Houqe, N. and Monem, R. 2016. *IFRS adoption, extent of disclosure and perceived corruption: a cross-country study”, The International Journal of Accounting 51(2): 363-378.*
- Imran, K. & Farhan, W. (2016). *Impact of Corporate Governance and Ownership Structure on Capital Structure. International Journal of Management Sciences and Business Research, 5(11), 119-133.*
- Jacoby, M. Liu, Y. Wang, Z. Wu, Y. Zhang, 2018, *Corporate Governance, External Control, and Environmental Information Transparency: Evidence from Emerging Markets, Journal of International Financial Markets, Institutions & Money, 5(1) 1-49*
- Johnson, T. (2005). *Relevance and Reliability Article from the FASB Report Feb. 28.*
- Liu, T., Liu, Y., Wei, Z., Xu, L.C., 2021, *The dark side of transparency in developing countries: The link between financial reporting practices and corruption. Journal of Corporate Finance, 66(1), 1-23.*
- Lourenço, I., Rathke, K., Santana, V. & Branco, M. 2020. *The effects of corruption on earnings management. Corporate Governance: The International Journal of Business in Society 18(1): 35-51.*
- Malaguen˜o, R., Albrecht, C., Ainge, C. and Stephens, N. 2015. *Accounting and corruption: a crosscountry analysis, Journal of Money Laundering Control 13 (4): 372-393*
- Mazzi, F., R. Slack, Ioannis T. 2019. *The effect of corruption and culture on mandatory disclosure compliance levels: goodwill reporting in Europe. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation. S1061-9518(18): 30130-7*
- Mikhail A. Gorshunov, Achilles A. Armenakis, Stanley G. Harris, H. Jack Walker (2021). *Quad-qualified audit committee director: Implications for monitoring and reducing financial corruption. Journal of Corporate Finance 66 (2021) 101854.*
- Nguyen, V. H., Agbola, F. W., & Choi, B. (2019). *Does corporate social responsibility reduce information asymmetry? Empirical evidence from Australia. Australian Journal of Management, 44(2), 188e211.*
- Tingting L, Yu L, Barkat U, Zuobao W, Lixin C. (2021). *The dark side of transparency in developing countries: The link between financial reporting practices and corruption. Journal of Corporate Finance. 66(23).1-23*
- Tseng, T.Y., (2022), *Influences of Taiwan's corporate social responsibility report management policy on the information transparency of its capital market, Borsa _Istanbul Review, 1(1), 1-11.*
- Xixiong Xu, Yaoqin Li. (2018). *Local corruption and corporate cash holdings: Sheltering assets or agency conflict? <https://doi.org/10.1016/j.cjar.2018.05.001>. P.1-18.*
- Zhou, C. (2019). *Effects of corporate governance on the decision to voluntarily disclose corporate social responsibility reports: Evidence from China. Applied Economics, 51(55), 5900e5910.*

**The effect of governance system on the relationship
between quality of accounting information and
financial corruption**

\Mohamad Alizadeh

*\SeyedRasool Masoumi**

\Esfandiar Malekian

Abstract

The poor quality of financial reporting can create a situation in which there is no accountability to shareholders and managers act against the wishes of stakeholders and any misuse of assets is hidden. Accounting and auditing standards seek to create clear and accurate information so that people who have influence and economic power are less exposed to moral fall and unsavory methods of corruption. The main purpose of this research was to investigate the effect of the governance system on the relationship between the quality of financial reporting and financial corruption of companies listed on the Tehran Stock Exchange. The statistical population of the present research was the companies admitted to the Tehran Stock Exchange for a period of 12 years from 1390 to 1401. The data were analyzed using unit root, kao and dynamic panel data approach using Eviews software. The results of the research showed that the quality of financial reporting has a negative and significant effect on the financial corruption of companies listed on the Tehran Stock Exchange. The results also prove the negative effect of the governance system on financial corruption and strengthen the negative effect of the quality of financial reporting on financial corruption.

Keywords: *quality of accounting information, financial corruption, corporate governance*
Classification, *JEL L21, M11, G16*

¹*PhD student in Accounting, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran .
mohammad.alizadeh6488@gmail.com*

²*Assistant Professor in Department of Accounting and Management, Jouybar Branch, Islamic Azad University,
Jouybar, Iran .(Corresponding Author)Masoumirasool@gmail.com*

³*Professor in Department of Accounting, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. e.malekian@umz.ac.ir*